

tepav

türkiye ekonomi politikaları araştırma vakfı

Türkiye’de Kişilerin İnternet Kullanımları Ne Şekilde Değişiyor? İnternet Kullanıcıları Üzerine Bir Değerlendirme

*Ü. Barış Urhan
Araştırmacı*

*İrem Kızılca
Araştırmacı*

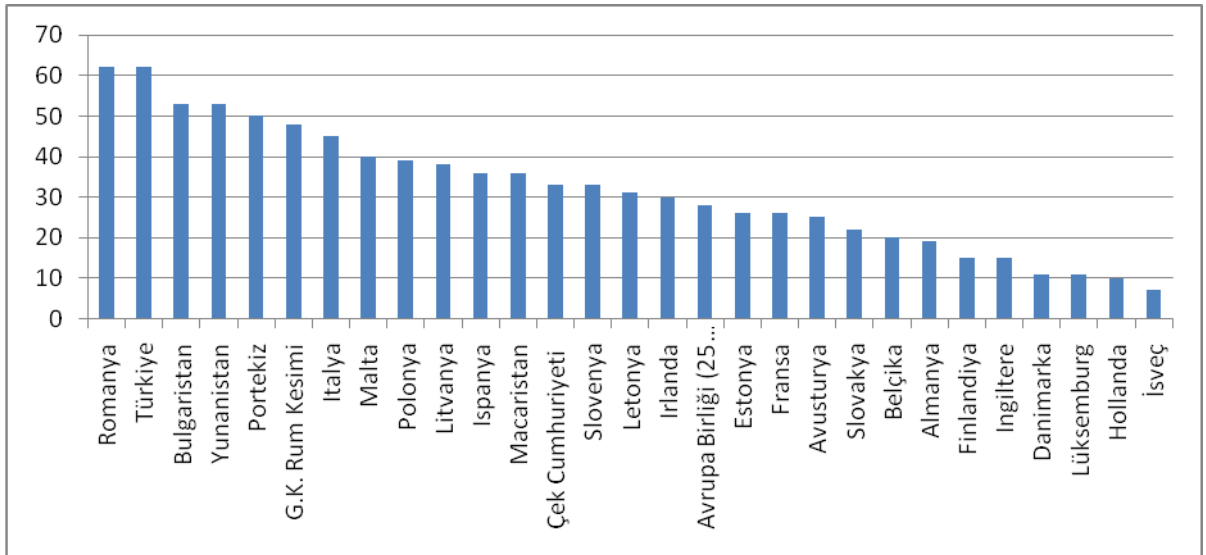
*TEPAV Değerlendirme Notu
Şubat 2011*

Türkiye’de Kişilerin İnternet Kullanımları Ne Şekilde Değişiyor? İnternet Kullanıcıları Üzerine Bir Değerlendirme¹

Günümüzde, gelişen teknolojiye paralel olarak artan iletişim ihtiyacı internetin kullanımını yaygınlaştıran yegâne etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 1990’lı yılların ortalarından itibaren çevirmeli bağlantı üzerinden düşük hızla ve görece yüksek bir maliyetle kullanılan internet önce ADSL hizmetlerinin yaygınlaşması ve daha sonrasında gelen yasal düzenlemeler sayesinde piyasada faaliyet gösteren firmaların çeşitlenmesi ve rekabet ortamıyla gittikçe artan sayıda insanın kullanımına sunulmuştur.

Bu gelişmelere rağmen 2009 yılı verilerine göre Türkiye’de halen nüfusun %62’si hayatlarında hiç internet kullanmamıştır. Bu rakamlar Avrupa Birliği 27 (AB 27) ülkeleri ile kıyaslandığında ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Grafik 1: AB ve Türkiye’de hayatları boyunca internete girmemiş olan kişiler, (%), 2009

Kaynak: EUROSTAT, TÜİK

2009 yılı verilerine göre hayatlarında hiç internet kullanmamış olanların nüfusa oranları en düşük olduğu ülkeler Danimarka, Lüksemburg, Hollanda ve İsveç’tir. Verilere, interneti kullanmayanlar açısından bakıldığında Romanya ve Türkiye’nin %62’lik

• Ü. Barış Urhan, TEPAV Araştırmacısı, <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1115/U.+Baris+Urhan>

değerleriyle başı çektiği görülmektedir.

Ne var ki son dört yıl içerisinde bu tablonun Türkiye için, evden internete erişim sahipliği açısından iyileştiğini söylemek mümkündür. 2007 yılında hanelerin %80'i evden internete erişemezken bu oran 2010 yılında %57'lere kadar düşmüştür. Evden internet erişimine sahip olmayan hanelerin nedenlerine bakıldığında ise internet bağlantı ücretlerinin yüksekliğinden şikâyet edenlerin oranının 2007 – 2010 döneminde %50'den fazla arttığı görülmektedir. Yine bir diğer önemli neden ise bilgisayar vb. cihazların fiyatlarının yüksekliği olarak ortaya çıkmaktadır.

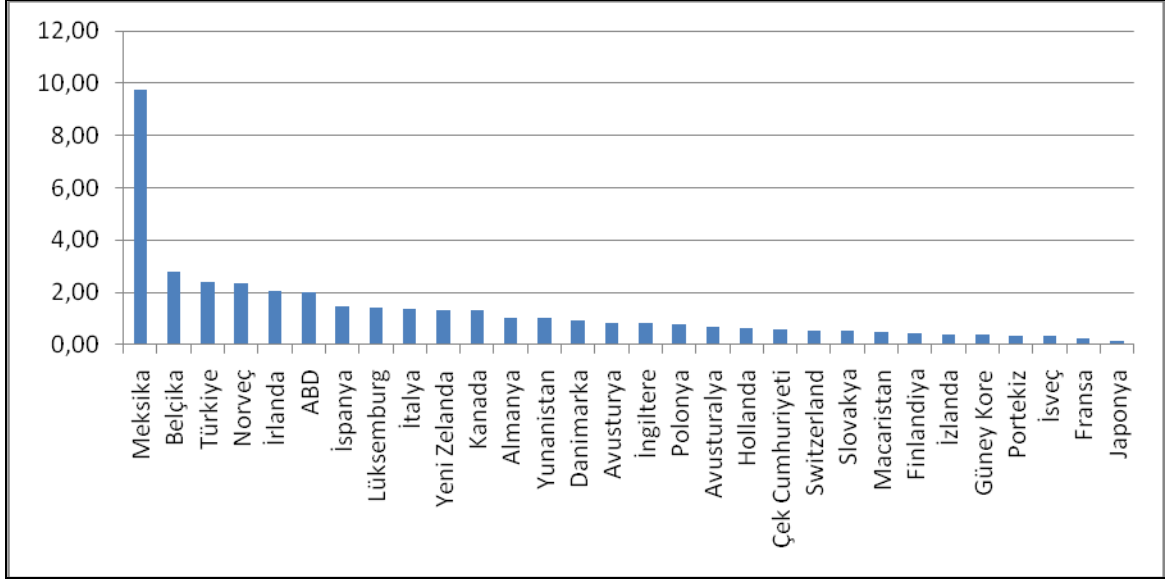
Tablo 1: Evden internete erişim imkanı olmayan hane oranı ve nedenleri, (%)

	2007	2008	2009	2010
Evden İnternete erişim imkanı olmayan hane oranı	80.3	74.6	70.0	57.2
Evden İnternete erişim imkanı olmayan hanelerin nedenleri				
Fiyatlar yüksek olduğundan bilgisayar vb. cihaz alamıyor	36.0	36.8	39.9	33.6
Hanede kimsenin İnternet kullanmasına gerek olmuyor (içerik faydasız, ilginç değil vb.)	31.2	29.4	30.1	26.3
İnternet hakkında hiçbir fikri yok	20.8	17.6	13.9	13.1
İnternete bağlantı ücretinin yüksek olması (ADSL, çevirmeli bağlantı, abonelik vb. ücretleri)	12.0	11.3	17.3	19.4
İnterneti başka yerde kullandığından (iş, okul, internet kafe, vb.)	9.0	9.3	10.7	10.1

Kaynak: TÜİK

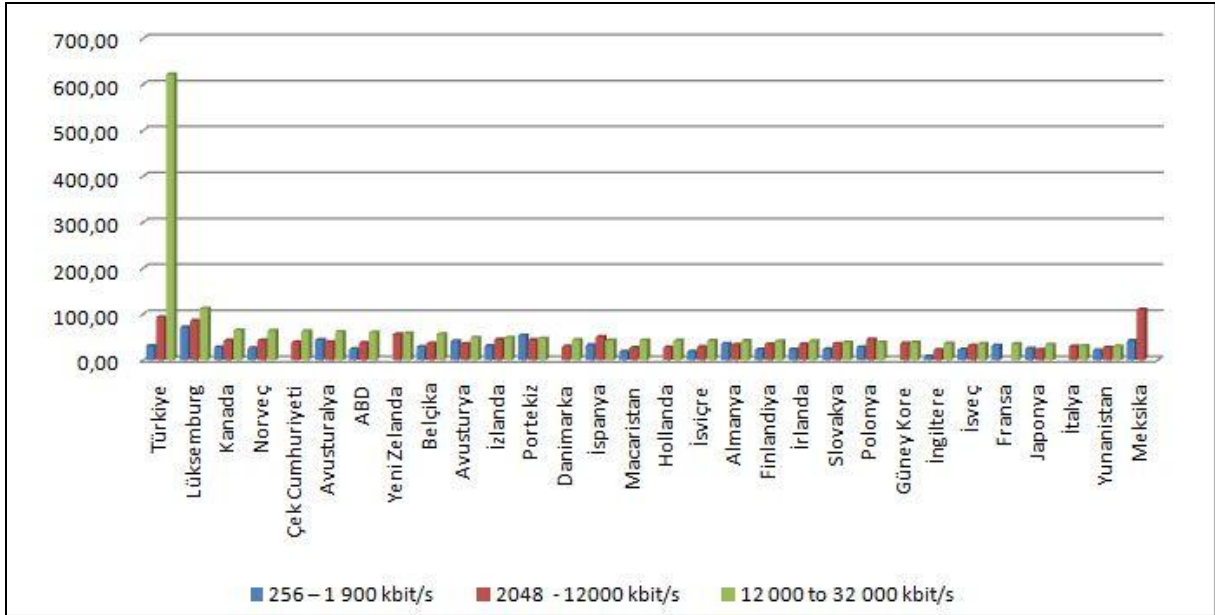
Özellikle internet fiyatları bazında yıllar itibariyle bir artış olduğu algısı, OECD ülkeleriyle yapılabilecek bir kıyaslamada Türkiye'nin ilk üçte olduğunu göstermektedir. OECD Genişbant İstatistikleri'ne göre 2.39 dolarlık en düşük ve 76.11 dolarlık en yüksek Megabit/saniye'lik fiyatlarıyla Türkiye internetin OECD ölçeğinde en pahalı olduğu ülkelerden biri olarak göze çarpmaktadır.

Grafik 2: OECD Ülkeleri, megabit/saniye başına en düşük fiyat, ABD doları, satın alma gücü paritesine göre, Ekim 2009

Kaynak: OECD Broadband Statistics

Grafik 3: OECD ülkeleri, ilan edilen farklı hızlara göre ortalama bağlantı ücretleri, ABD doları, satın alma gücü paritesine göre, Ekim 2009

Kaynak: OECD Broadband Statistics

İnternet bağlantı ücretlerine daha yakından baktığımızda farklı bağlantı hızlarına göre Türkiye'nin yine OECD ülkelerinin birçoğundan daha pahalı bir servise sahip olduğunu görmekteyiz. Özellikle yüksek hızlarda ortalama bağlantı maliyeti 621 doları bulan Türkiye'nin en yakın takipçisi Lüksemburg'da ise benzer bir bağlantının ortalama fiyatı sadece 112 dolar civarındadır.

İnternet fiyatlarının OECD ölçeğindeki yüksekliğine rağmen son 3 yılda hanelerdeki internete erişim imkânı %40'lara varan oranlarda artış göstermiştir. Bu artışın yanında kent ve kırsal arasındaki fark da geçen 2 yıl içerisinde yaklaşık olarak %10 oranında kapanmıştır.

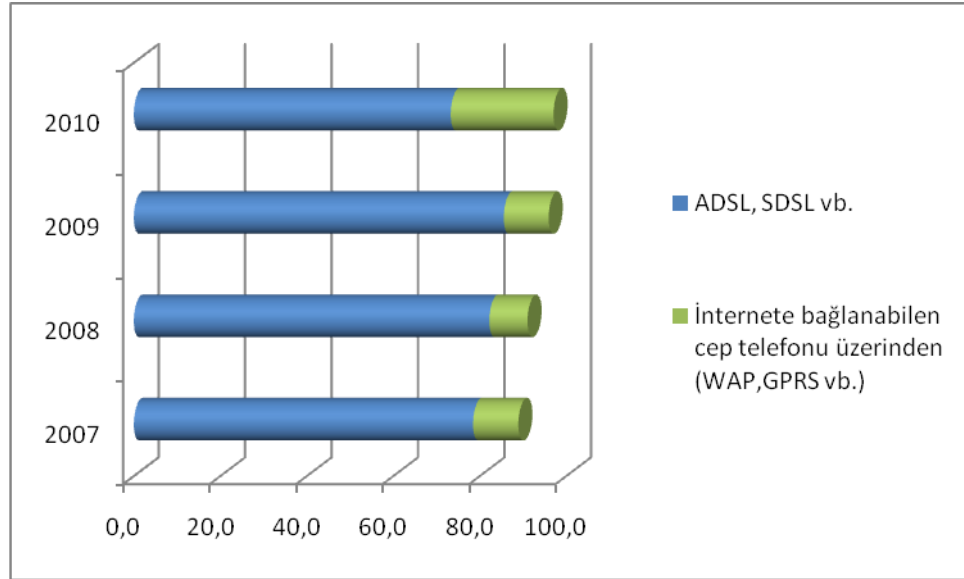
Tablo 2: İnternete erişim imkanı olan hane oranı, (%)

	Türkiye	Kent	Kırsal
2008	25.4	30.4	12.5
2009	30.0	35.9	15.9
2010	41.6	48.7	24.0

Kaynak:TÜİK

Evden internete erişim imkânı olan hanelerin kullandıkları bağlantı türünde ise cep telefonu 2010 yılında %100'ün üzerinde bir artış göstermiştir. Bu artışın temel sebebi 3G teknolojisinin 2010 yılı itibariyle Türkiye pazarına girmesi ve bu alandaki yoğun rekabet olarak göze çarpmaktadır.

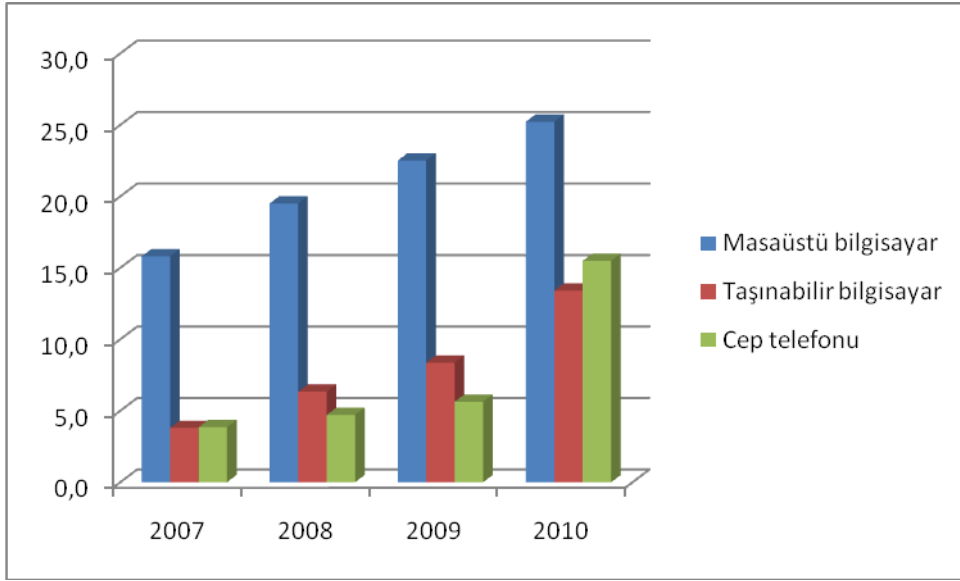
Grafik 4: Evden internete erişim imkanı olan hanelerde kullanılan bağlantı türü, (%)

Kaynak: TÜİK

Bu durumun bir başka yansıması da internete bağlı araçlara sahip hanelerde internete bağlanabilen bir cep telefonu sahipliğinin 2010 yılında taşınabilir bilgisayarları bile geride bırakarak %15'ler seviyesine gelmesidir.

Grafik 5: İnternete bağlı araçlara sahip olan hane oranı, (%)

Kaynak: TÜİK

Yıllar itibariyle Türkiye’de internet kullanan bireylere yaş grupları itibariyle bakıldığında ise ağırlığın 16-34 yaş arasında olduğu gözlenmektedir.

Tablo 3: Son üç ay içerisinde bireylerin yaş grupları itibariyle internet kullanımları, (%)

	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74
2007	50.4	32.3	23.8	14.8	4.8	1.4
2008	54.8	41.4	29.3	19.4	6.9	1.6
2009	59.4	45.1	30.2	18.6	6.2	2
2010	62.9	50.6	34.7	22.4	7.8	2.7

Kaynak: TÜİK

İlginç bir diğer tablo ise internet kullanıcılarının eğitim düzeyine göre değerlendirilmesiyle ortaya çıkmaktadır. TÜİK anketlerine göre ilköğretim ve üzeri eğitim alan kadın ve erkeklerin %50’sinden fazlası son üç ay içerisinde internet kullanmıştır.

Tablo 4: Son üç ay içerisinde bireylerin eğitim durumları itibariyle internet kullanımları, (%)

ilkokul	ilkokul	ilköğretim/Ortaokul	Lise ve dengi	Yüksekokul, fakülte ve daha üstü

	bitirmedi		ve dengi							
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
2007	2.6	0.2	9.0	3.9	36.4	23.3	66.8	49.1	83.9	80.7
2008	6.5	0.8	14.0	5.9	45.2	35.6	69.7	57.0	87.6	85.1
2009	5.6	1.1	14.5	7.7	58.6	43.5	76.0	62.4	89.0	85.8
2010	8.7	1.1	18.7	9.6	59.7	46.2	72.1	66.6	90.1	88.8

Kaynak: TÜİK

Özellikle ilkokul ve ilköğretim / ortaokul ve dengi okullardaki kadın ve erkeklerin anketin yapıldığı dönemdeki son üç ay içerisindeki internet kullanımlarının 2007 – 2010 yılları arasında yaklaşık olarak 2 katına çıktığı gözlenmektedir. Burada göze çarpan bir diğer önemli nokta ise artan eğitim seviyesinin doğrudan internet kullanımına yansımaları ve bu artışın internete giren kadın ve erkekler arasındaki farkı hissedilir bir şekilde azaltmasıdır.

İnternet kullanan bireylerin iş gücüne katılımlarına göre bakıldığında iş gücüne dâhil olanlarda işsizlerin, işverenler ve ücretli ve maaşlı / yevmiyeli çalışanlara yakın bir oranda internet kullandıkları ve 2007 – 2010 döneminde özellikle işverenlerin ve işsizlerin internet kullanımının %10'ların üzerinde arttığı görülmektedir.

Tablo 5: Son üç ay içerisinde bireylerin anket uygulama dönemindeki işgücü durumuna göre internet kullanımları, (%), seçilmiş başlıklar

	2007	2008	2009	2010
İşgücüne dahil olanlar				
Ücretli ve maaşlı veya yevmiyeli	63.2	72.6	56.8	62.6
İşveren				
İşsiz	42.2	48.7	41.6	50.0
İşgücüne dahil olmayanlar				
Öğrenci	82.8	83.3	88.2	91.6

Kaynak: TÜİK

İşgücüne dâhil olmayan bireylerden ise %90'ın üzerinde bir oranla öğrenciler interneti en çok kullanan grup olarak ortaya çıkmaktadır.

İnterneti kullanan bireylerin kullanım amaçları ise AB-27 ülkeleri ile kıyaslandığında

ortaya ilginç sonuçlar çıkmaktadır. 2008 – 2010 döneminde Türkiye’deki internet kullanıcılarının interneti kullanım amaçlarında ilk 3 sırayı e-posta göndermek / almak, sohbet odalarına girmek ve internetten gazete / dergi okumak olarak göze çarparken, bu durum AB-27’de² e-posta göndermek / almak, mal ve hizmetler hakkında bilgi almak ve sağlıkla ilgili bilgi aramak olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6: Son üç ay içinde internet kullanan bireylerin kişisel kullanma amaçları, (%), seçilmiş başlıklar

	2008	AB 27	2009	AB 27	2010	AB 27
Mal ve hizmetler hakkında bilgi arama (satın almayı kapsamıyor)	44.5	50	52.9	51	55.7	56
İnternet üzerinden web radyo dinleme ya da web televizyon izleme	30.9	20	43.3	24	41.1	26
Çevrimiçi haber, gazete ya da dergi okuma, haber indirme	75.9	26	70.0	31	58.8	34
E - Posta gönderme/alma	73.6	53	72.4	57	72.8	61
Sağlıkla ilgili bilgi arama (yaralanma, hastalık, beslenme, vb.)	44.8	28	45.1	33	47.3	34
Sohbet odalarına, haber gruplarına veya çevrimiçi tartışma forumlarına mesaj gönderme, anlık ileti gönderme (Facebook, Twitter, Chat, Msn, Skype vb. kullanarak başkaları ile gerçek zamanlı yazışma)	24.6	-	57.8	28	64.2	31
İnternet üzerinden telefonla görüşme (VoIP) / video görüşmesi (webcam ile)	21.4	16	49.8	17	47.1	19

Kaynak: TÜİK

İnternet kullanım amaçlarında yine göze çarpan bir diğer artışta internet üzerinden telefon görüşmelerinde olmuştur. 2010 yılı itibariyle son üç ay içerisinde internet kullanan bireylerin internet üzerinden telefon / video görüşmesi 2008 yılına göre %100’ün üzerinde bir artışla %47.1’e yükselmiştir. Anket başlıklarına göre de en ciddi artış bu alanda yaşanmıştır.

Sonuç

Türkiye’de son 5 yılda internet altyapısı ve faaliyet gösteren firmalar açısından bir gelişmenin yaşandığı kuşku götürmez bir gerçektir. Bu gelişmenin bir iyileşme olup

² Çalışmanın yazıldığı tarih itibariyle 2010 yılına ait veriler EUROSTAT tarafından yayınlanmamıştır.

olmadığı halen tartışma konusu olsa da özellikle penetrasyondaki artışın internet kullanımını üzerine etkileri ciddi şekilde gözlenmektedir.

Her ne kadar iç pazardaki bu gelişmeler internetin geleceği açısından önemli kabul edilse de son iki yılda gerek Türkiye'nin gündeminde gerekse de dünyanın Türkiye gündeminde yer alan sansür uygulamaları internetin politika yapıcılar tarafından nasıl algılandığı konusunda ciddi kaygılar doğurmuştur. Öncelikle, dünyanın yaygın video paylaşım sitesi Youtube'un yasaklanması, daha sonrasında Google'a ait olan ve son dönemde akademisyenler arasında yaygın olarak kullanılan Googlemaps, Google Documents, Google Pages vb. hizmetlerin de dolaylı olarak bu yasaklamalardan etkilenmesi Türkiye'de internetin geleceğinin nasıl şekilleneceği ve AB ile uyum çalışmaları çerçevesinde sansür ve yasak kavramlarının internet literatüründe ne şekilde tanımlanacağını ciddi bir tartışma konusu olarak halen gündemde tutmaktadır.

İnternet kullanıcılarının ciddi sıkıntılar yaşadığı bir diğer uygulama ise görece yüksek fiyat uygulamalarının yanında sunulan ve sınırlı-sınırsız olarak dile getirilen kota uygulamalarıdır. Bir taraftan AB üyesi Finlandiya'da Temmuz 2010'dan itibaren 1 Megabit/saniye'lik internet bağlantısı vatandaşları için yasal hak haline getirilirken diğer taraftan Türkiye'de halen internette sansür uygulamalarının tartışılması, AB ile uyum çalışmaları çerçevesinde teknoloji politikaları üretmekle yükümlü hükümetin ciddi bir meselesi olarak yerini korumaktadır.

Türkiye'nin internet kalitesi bağlamındaki diğer bir önemli sorunu da ilan edilen bağlantı hızları ile kullanılabilen bağlantı hızları arasındaki tutarsızlıklardır. Bugün satışı yapılan birçok bağlantı hızı "erişilebilecek en yüksek bağlantı" hızı olarak sunulmaktadır. Bu anlamda verilen ücretin duyurulan bağlantı hızına tekabül etmediği, aslında alınan hizmetin kullanıcı tarafından tam olarak bilinmeyen ortalama bir bağlantı hızı olduğu düşünüldüğünde Türkiye'nin gelişmiş ülkelerle kıyaslamasında ciddi sorunlar ortaya çıkması da muhtemel görünmektedir. Zira karşılaştırmada kullanılan *bağlantı hızı / ücret* tarifeleri aslında *ilan edilen bağlantı hızı / ücret* olarak değerlendirilmelidir.

Tüm bu aksaklıklara rağmen internet kullanımının yıllar itibariyle arttığı görülmektedir. Özellikle 40 yaş altı kullanıcıların yoğun olarak kullandığı internetin modern bir toplumun dünya ile entegrasyonunda önemli bir araç olduğu bilinciyle üretilecek politikalar bu gelişmelerin ivme kazanmasına yardımcı olabilecektir. Ancak bu sayededir ki Türkiye'deki kullanıcılar daha verimli, özgür ve internet ruhuna uygun, sınırları olmayan bir interneti kullanma imkanına kavuşabileceklerdir.